

Diccionari de relacions internacionals

Introducció

Aquest diccionari ha estat elaborat pel Centre de Terminologia TERMCAT, organisme adscrit al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya a través de la Direcció General de Política Lingüística. Per a l'elaboració de l'obra ha comptat amb el suport del Govern d'Andorra i la col·laboració del Departament d'Acció Exterior, Relacions Institucionals i Transparència i d'un equip de treball format per nombrosos experts de l'àmbit que trobareu referenciats al document Equip de treball.

Les relacions internacionals tenen una importància creixent en un món globalitzat com el d'avui dia, per això s'ha considerat convenient elaborar un diccionari d'aquest àmbit que reculli la terminologia en català i els equivalents corresponents en les principals llengües de referència. L'obra ha estat concebuda com una eina de consulta eminentment pràctica per a resoldre els dubtes terminològics dels professionals que tenen relació amb les relacions internacionals, i dels estudiants de les disciplines que s'hi relacionen més o menys directament. També s'adreça als mediadors lingüístics (periodistes, traductors o correctors de textos especialitzats) que utilitzen aquesta terminologia. D'altra banda, també pot ser d'interès per a tots els lectors que sentin curiositat i vulguin endinsar-se en aquest àmbit del coneixement.

1. Estructura de les entrades terminològiques

Cadascun dels articles terminològics presenta la informació estructurada de la manera següent: una denominació catalana amb la categoria lèxica corresponent; una o més denominacions catalanes sinònimes, també amb la categoria lèxica i amb la indicació del tipus de relació amb la forma principal (sinònims complementaris o sigles); un o més equivalents castellans; un o més equivalents francesos; un o més equivalents anglesos; una àrea temàtica; una definició, i, en segons quins casos, una nota o més.

Per exemple, l'article *teoria de la pau democràtica* té l'estructura següent:

teoria de la pau democràtica

teoria de la pau democràtica, n f
pau democràtica, n f *sin. compl.*
es paz democràtica
es teoría de la paz democrática
fr paix démocratique
fr théorie de la paix démocratique
en democratic peace
en democratic peace theory

<Aproximacions teòriques i doctrines>

Conjunt de teories segons les quals les democràcies que es basen en una economia de mercat difícilment recorren al conflicte armat per a resoldre conflictes internacionals.

Nota: 1. La teoria de la pau democràtica descarta el conflicte armat com a mecanisme de resolució de conflictes per l'impacte constrenyedor de l'opinió pública, els pactes entre estats i la creació d'interessos compartits mitjançant el lliure comerç.

Nota: 2. La teoria de la pau democràtica va ser formulada, inicialment, el 1795 pel filòsof alemany Immanuel Kant a l'obra *La pau perpètua*.

2. Contingut del diccionari

El Diccionari de relacions internacionals conté un total de 1.721 denominacions catalanes, que designen 1.328 conceptes relatius a les relacions internacionals, classificats temàticament d'acord amb l'arbre de camp, el qual esquematitza l'estructura de l'àmbit de coneixement tractat i serveix per a definir l'abast temàtic de l'obra, controlar la pertinència dels termes i assegurar que s'hi recullen els conceptes fonamentals de cada branca.

L'arbre de camp s'articula al voltant de cinc àrees generals:

- Aproximacions teòriques i doctrines;
- Actors internacionals, amb les subàrees Estats (que, al seu torn, engloba les subàrees Elements i competències i Òrgans estatals per a les relacions internacionals), Organitzacions internacionals i Actors no governamentals;
- Dret internacional públic, amb les subàrees Fonts i Aplicació;
- Dret de la Unió Europea, amb les subàrees Fonts i Aplicació;
- Àmbits de cooperació i conflicte, amb les subàrees Manteniment de la pau i la seguretat internacionals, Drets humans, Dret internacional penal, Acció humanitària i cooperació al desenvolupament, Migracions, Medi ambient, Espais d'interès internacional, Comerç internacional, i Cooperació monetària i financera i inversions estrangeres.

Quant a l'àrea dedicada als àmbits de cooperació i conflicte de les relacions internacionals, les subàrees que inclou s'han ordenat conceptualment, d'acord amb la filosofia dels propòsits de l'Organització de les Nacions Unides, al voltant de les idees de pau i desenvolupament.

De manera general, s'han tingut en consideració criteris de pertinència estrictes per a controlar l'entrada de termes i evitar que s'excedissin els objectius d'abast i contingut de l'obra. En particular, s'ha restringit la selecció terminològica seguint criteris de representativitat, rellevància i especificitat dels termes. Així mateix, no s'han inclòs termes generals que les relacions internacionals i el dret internacional públic comparteixen amb altres àrees afins (per exemple, el dret, l'economia o la ciència política) i s'ha donat entrada únicament als termes que tenen un significat específic en les relacions internacionals.

Igualment, d'acord amb els objectius de l'obra, en la selecció de sèries lèxiques s'ha establert un criteri simplificador, de manera que s'han donat d'alta bàsicament els substantius i, en canvi, s'ha prescindit de verbs i de la majoria d'adjectius derivats de substantius que tenen un article terminològic propi en el diccionari, ja que normalment no aporten una informació semàntica específica. Per exemple, no s'han entrat els verbs *exportar* o *importar* ni els adjectius *cooperatiu* o *nacional*.

3. Criteris metodològics¹

3.1. Ordenació²

Les denominacions es presenten segons l'ordre seqüencial dels components (*principi de territorialitat* i no *territorialitat, principi de*), i segueixen l'ordenació alfabètica discontinua, que evita interrupcions en els termes d'una sèrie i segons la qual els espais en blanc precedeixen els signes no alfabètics (principalment apòstrofs i guionets), i els signes no alfabètics precedeixen els signes alfabètics. Per exemple:

crim contra la humanitat
crim contra la pau
crim d'agressió
crim d'apartheid [apartheid: af]
crim de dret internacional
crim de guerra
crim de lesa humanitat
crim ecològic internacional
crim internacional
criminal de guerra

¹ Per aprofundir la informació sobre l'apartat 3, considerat globalment, es pot consultar TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *El diccionari terminològic*. Vic: Eumo Editorial; Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, 2010. (En Primer Terme; 9. Criteris i Mètodes) ISBN 978-84-9766-394-6; 978-84-393-8676-6

² Per aprofundir la informació sobre els criteris d'ordenació es pot consultar TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *L'ordenació de termes*. Vic: Eumo Editorial; Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, 2008. (En Primer Terme; 4. Criteris i Mètodes) ISBN 978-84-9766-263-5; 978-84-393-7746-7

3.2. Denominacions catalanes

Els substantius es consignen en singular, llevat que es tracti d'un plural lexicalitzat (per exemple, *drets humans*). Per als substantius que tenen doble gènere es presenten la forma masculina i la forma femenina completes (*refugiat* | *refugiada* n m, f), llevat que coincideixin (*cooperant* n m, f).

Els adjectius s'entren en la forma masculina singular, amb la indicació de la terminació femenina (*invasor -a*), excepte en els adjectius invariables pel que fa al gènere (*neutral*).

Totes les denominacions en català van seguides de la categoria lèxica que els correspon.

Els homògrafs, és a dir, les formes que s'escriuen igual però tenen significats diferents, es recullen en articles terminològics diferents, tants com conceptes designin. Vegeu, per exemple, *agent consular*, *doctrina* o *principi de proporcionalitat*.

Per als termes sintagmàtics s'ha introduït la denominació completa i en el cas que la forma reduïda sigui d'ús habitual s'ha consignat com a sinònim. És el cas de *bona fe* (reducció de *principi de bona fe*) o de *règim suspensiu* (reducció de *règim duaner suspensiu*).

Per a facilitar la lectura dels manlleus no adaptats, s'indica entre claudàtors l'origen de la denominació o del mot en el cas que la grafia pugui comportar dubtes de pronúncia, com ara *crim d'apartheid* [*apartheid: af*], *estoppel* [*en*] o *pacta sunt servanda* [*la*].

3.3. Remissions

Hi ha força casos de denominacions catalanes que presenten una o més denominacions alternatives. Es tracta de denominacions sinònimes, la cerca de les quals porta directament el lector a l'article terminològic complet. Per exemple, *lliure circulació* té els sinònims complementaris *llibertat de circulació* i *llibertat de moviment*.

Les denominacions recollides en segon lloc en un article terminològic poden ser sinònimes absolutes de la primera (és a dir, són denominacions que estan considerades igualment vàlides, i si apareixen en segon lloc és només perquè alfabèticament són posteriors) o bé poden ser-ne sinònimes complementàries. Una denominació catalana es considera sinònim complementari perquè té un ús més restringit, perquè és una variant o un escurçament o perquè pertany a un registre més col·loquial. Si són sinònimes absolutes, estan recollides sense cap més indicació, en estricte ordre alfabètic; si són sinònimes complementàries, duen de referència l'abreviatura *sin. compl.* a continuació de la categoria lèxica. Per exemple:

etnocidi n m

genocidi cultural n m

dret imperatiu n m

ius cogens [*la*] n m *sin. compl.*

D'altra banda, un cop establerta quina és la denominació principal (o en els casos que són sinònims absoluts, la primera per raons alfabètiques), aquesta s'ha utilitzat com a preferent en el conjunt del diccionari, especialment en les definicions que hi fan referència.

Un cas especial de sinonímia es dona entre una denominació i una sigla. En aquest cas, la forma desenvolupada es considera sinònim preferent i la sigla es recull al final, amb la indicació *sigla* a continuació de la categoria lèxica.

moviment d'alliberament nacional n m

MAN n m *sigla*

3.4. Equivalents

El *Diccionari de relacions internacionals* inclou per a cada terme equivalents en castellà, francès i anglès. Es tracta d'equivalents d'ús, recollits d'acord amb la documentació consultada i els coneixements dels especialistes de l'àmbit. En la representació d'aquests equivalents es recullen les formes masculina i femenina en singular en el cas dels substantius de doble gènere, llevat que aquestes coincideixin, i la forma masculina singular amb la indicació de la terminació femenina en el cas dels adjectius de dues terminacions, excepte en els adjectius invariables pel que fa al gènere.

Sovint no hi ha relació d'un a un entre denominacions catalanes i equivalents, bé perquè hi ha més d'una denominació catalana, bé perquè hi ha més d'un equivalent en una llengua. En el cas que en una llengua hi hagi més d'un equivalent, aquests es presenten en ordre alfabètic discontinu i separats per punt i coma. Les sigles queden ordenades al final dels altres equivalents, per a cada llengua d'equivalència.

3.5. Definició³

Quan el lector consulti aquest diccionari ha de tenir present que es tracta d'una obra terminològica i que, per tant, les definicions no són ni lexicogràfiques (pròpies d'un diccionari de llengua general, que recullen només els trets essencials del significat d'una paraula o sintagma en una determinada cultura) ni enciclopèdiques (que recullen de manera succinta tot el coneixement que es té d'aquella denominació).

Una definició terminològica pretén caracteritzar un concepte de manera suficient i necessària, d'acord amb la concepció que en tenen els especialistes corresponents, a partir de les relacions d'oposició i proximitat establertes amb els altres conceptes pertanyents al mateix àmbit. En la mesura que ha estat possible, s'ha procurat definir els conceptes de les diferents branques a partir de criteris homogenis de grau d'especialització i profundiment.

³ Per aprofundir la informació sobre la tècnica de definició en terminologia es pot consultar TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *La definició terminològica*. Vic: Eumo Editorial; Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, 2009. (En Primer Terme; 7. Criteris i Mètodes) ISBN 978-84-9766-327-4; 978-84-393-8144-0

3.6. Les notes

Aquest diccionari, per la complexitat de molts dels conceptes que s'hi defineixen, presenta un nombre important de notes. Més de la meitat dels articles terminològics inclouen una o més notes, les quals poden ser conceptuals, exemplificadores, relacionals o lingüístiques:

Les notes conceptuals amplien la informació de la definició, aportant matisos o aprofundint en trets que no tenen un valor distintiu en la caracterització del terme, però que serveixen per a completar-la. Per exemple:

equilibri de poder n m

Nota: L'equilibri de poder i les polítiques que tenen com a objectiu el manteniment de l'equilibri de poder són un factor d'estabilitat essencial de la societat internacional.

Les notes exemplificadores permeten donar una llista d'un o més elements o contextos en què s'aplica la denominació. Per exemple:

secessió n f

Nota: Són exemples de secessió la separació del Sudan del Sud del Sudan, el 2011, o la separació de la majoria de les repúbliques soviètiques de la Unió de les Repúbliques Socialistes Soviètiques (URSS), l'any 1991. En aquest darrer cas, Rússia va conservar la personalitat jurídica de l'URSS.

Les notes relacionals serveixen de referència per a termes pròxims des del punt de vista nocional. Per exemple:

successió d'estats n f

Nota: La successió d'estats es classifica en diverses categories: absorció, dissolució, secessió, successió colonial, successió parcial o unificació.

Les notes lingüístiques contenen informació sobre les denominacions, sobre les relacions entre denominacions i noció, sobre registres d'ús, etc. Per exemple:

estat n m

Nota: En català, la forma *estat* s'escriu en majúscula inicial quan fa referència a un estat concret, tant si la referència és completa com si és incompleta (per exemple, *l'Estat francès*, *les regions de l'Estat*).

Igualment, es fa ús de la majúscula quan *estat* fa referència de manera genèrica a una determinada formació social i històrica o al seu aparell administratiu, sempre que no se n'especifiqui cap característica concreta i tingui un ús definit (per exemple, *immunitat de l'Estat* o *terrorisme patrocinat per l'Estat*, però *l'estat acreditant*, *un estat membre*, *el cap d'estat*, *raons d'estat*, *els estats* o *un estat*).

3.7. Normalització⁴

Durant l'elaboració d'aquesta obra s'han detectat termes que presentaven problemes formals o conceptuals. En aquests casos s'ha dut a terme un estudi específic de les formes neològiques susceptibles de ser normalitzades.

En la tasca de normalització de neologismes és essencial el paper del Consell Supervisor del TERMCAT, un òrgan permanent format per representants de l'Institut d'Estudis Catalans, representants del TERMCAT i especialistes de l'àmbit tècnic i científic, que es pronuncia sobre termes de tots els àmbits que, per una raó o altra, presenten alguna particularitat lingüística. Òbviament, abans de qualsevol decisió hi ha un estudi aprofundit dels termes i es fan també consultes a especialistes considerats representatius de la seva àrea.

Durant el procés d'elaboració es va detectar un nombre significatiu de termes relacionats amb les migracions que presentaven vacil·lacions formals o conceptuals. Per aquest motiu, es va convocar una sessió de normalització a la seu del TERMCAT, amb la presència d'especialistes de diverses disciplines relacionades amb aquest camp del saber. En aquella reunió de treball es va dinamitzar la resolució dels casos en estudi, els quals, posteriorment, van ser ratificats pel Consell Supervisor. Són exemples de casos terminològics tractats a la sessió de normalització sobre migracions els termes *migrant en situació de bloqueig*, *irregularitat sobrevinguda* o *reassentament*.

Per altra banda, es va estudiar també un grup de termes de les relacions internacionals i el dret internacional públic que no tenien una denominació fixada en català, o en què era habitual l'ús del manlleu. Per a aquests casos es van prioritzar, d'acord amb els especialistes, denominacions catalanes similars a les formes que tenen ús en les altres llengües. Per exemple, *dret dur*, *estat brètol* o *poder suau*.

4. Propòsit

Confiem que el *Diccionari de relacions internacionals* constitueixi un recurs pràctic en l'àmbit acadèmic per a l'estudi i l'ensenyament de les relacions internacionals. Esperem, també, que sigui una obra de consulta útil per a tots els usuaris que el consultin. A tots els convidem a utilitzar aquesta terminologia, a difondre-la i a fer-nos arribar els seus suggeriments de millora o actualització a través de la bústia de suggeriments del TERMCAT o directament a través de l'adreça electrònica informacio@termcat.cat.

TERMCAT

⁴ Per aprofundir la informació sobre la normalització terminològica es pot consultar TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *La normalització terminològica en català: Criteris i termes 1986-2004*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat: TERMCAT, Centre de Terminologia, 2006. ISBN 84-8415-778-4; 84-393-7025-3